

⁶ Prim. podsodnost po § 83 gr. p. p., kjer je upoštevati konkurenco z občno podsodnostjo. Edini razloček med § 95 gr. p. p. in § 97 av. j. n. je ta, da navaja prvi rok 3 mesecev, drugi pa rok 90 dni.

⁷ Ne morejo se uveljavljati statusni in bračni spori, kolikor niso povsem imovinskega značaja.

⁸ Utegne konkurirati s podsodnostjo stanišča po § 84 gr. p. p.

⁹ Glej Goršič kom. k § 97, str. 396, 397.

¹⁰ Z. o. državljanstvu z dne 21. septembra 1929. Sl. Nov. I, novembra 1928, šte. 254/LXXXIV.

¹¹ Po § 88 av. j. n., ki velja še nadalje n. pr. v republiki Avstriji in druge.

Reforme v pravu družb z omejeno zavezo.

(Po predavanju v Slov. Pravniku.)

Milan Škerlj.

Pripravlja se načrt novega trgovinskega zakonika, ki naj nadomesti sedanjih pet ali, če štejemo hrvaško-ogrski za dva, šest trgovinskih zakonikov z enotnim za vso kraljevino, obenem pa naj s sodobnejšimi in popolnejšimi zmenja številne določbe sedaj veljavnih zakonikov, ki več ne ustrezajo zahtevam in potrebam našega gospodarskega in pravnega življenja ali so se sicer pokazale kot nezadostne. Znano je, da je ministrstvo pravde razposlalo predlog za načrt občnega dela in za načrt poglavij o osebnih družbah in o tajni družbi iz drugega dela že pred dvema letoma, predlog za načrt poglavja o delniških družbah v juniju lanskega leta višjim sodiščem in številnim gospodarskim in drugim staleškim komoram in organizacijam na mnenje. Komisija za sestavo načrta trgovinskega zakonika je med tem nadaljevala delo in obdelala v prvem čitanju referenški osnutek poglavja o družbah z omejeno zavezo. Ker je pričakovati, da bo ministrstvo pravde tudi o predlogu tega poglavja hotelo čuti mnenja prizadetih gospodarskih in pravniških krogov, ne bo odveč, da se ti krogi že prej seznanijo z nekaterimi važnimi vprašanji, ki se tičejo družb z o. z., njihovega pravnega ustroja in njihove gospodarske funkcije. To so vprašanja, ki sicer zadevajo narodno in zasebno gospodarstvo v vsi kraljevini, brez dvoma pa še posebno v onem delu kraljevine, kjer velja zakon od 6. marca 1906, št. 58 drž. zak., in v tem področju zlasti drav-

sko banovino. Kajti ni dvoma, da bi znatne, morda bistvene spremembe sedaj veljavnih zakonskih določb bolj zadele ona pravna področja, ki že poznajo družbo z o. z., kakor tista, v katerih bi se ta oblika družb šele uvedla.

S tem sta že postavljeni dve načelni vprašanji, ali naj se oblika družbe z o. z. sploh obdrži in če se obdrži, ali naj se uredi, kakor sedaj, s posebnim zakonom ali kot poglavje trgovinskega zakonika, kakor namerava načrt.

V poslednjih letih se čujejo pri nas vedno česče in vedno jasneje glasovi, da je družba z o. z. pokazala toliko slabih strani, da jo velja sploh opustiti. Trdè, da je družba z o. z. oblika, v kateri se prepogosto združujejo ljudje, ki brez poslovne usposobljenosti in brez najpotrebnejše obratne glavnice bodisi lahkomišleno bodisi naravnost na sleparski način poskušajo ustvariti si gospodarski položaj, ne ozirajoč se na nevarnost, v katero spravljajo druge, in ne meneč se za škodo, ki jo prizadevajo poedincem in, zbog velikega števila primerov, vsemu gospodarskemu življenju. Družbe z o. z. so, pravijo, jako nestalne tvorbe; likvidacije, zlasti pa stečaji in prisilne poravnave so pri njih na dnevnem redu in končavajo se z neznatnim ali nikakršnim uspehom; izvršbe zoper družbe z o. z. so redno jalove. Družba z o. z., kratko rečeno, ne uživa in ne zasluži nikakoršnega kredita.

Taki glasovi zoper družbe z o. z. niso novi, odnosno novi so le pri nas, ki družb z o. z. pred prevratom skoraj nismo poznali.¹ Drugod, zlasti v Nemčiji, ki pozna družbo

¹ Zbornico za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani moram na tem mestu zahvaliti, da mi je preljubeznivo omogočila zbrati potrebne številčne podatke iz svojega seznama trgovinskih firm, ki so vpisane v trg. register naših zbornih sodišč prve stopnje. Zbornični material je za registrske vpise pri zbornih sodiščih v Ljubljani in Novem mestu popoln od l. 1863., za vpise pri zbornih sodiščih v Celju in Mariboru, katerih okrožji sta šele s prevratom prišli v zbornično podočje, je popoln šele od prevrata, starejši sodni registrski vpisi so v zbornični register vobče preneseni le toliko, kolikor so o prevratu firme še obstajale. Popolnost registra TOI seveda ne more biti večja od popolnosti sodnih trgovinskih registrov, po katerih se ravna zbornični register. Za ta del sem opazil marsikaj, kar omenim o priliki v drugi zvezi. Družb z o. z. se dejanska nepopolnost vobče malo tiče, ker smo jih, kakor rečeno, do prevrata imeli prav malo. Registrovanih je bilo pri zbornih sodiščih v Ljubljani 17, v Celju 12, v Mariboru 6, v Novem mestu nobena, skupaj 35. Od teh jih je prevrat preživelo 29.

z o. z. že od l. 1892, so se iste pritožbe² čule že pred svetovno vojno, da celo že pred postankom našega zakona, ki je prav na osnovi takih pritožb v mnogočem popolnil posamezne določbe nemškega zakona in res dosegel, da v kolikortoliko solidnih predvojnih gospodarskih prilikah ni bilo čuti tehtnejših tožb, dasi je v drugih gospodarski bolj razvitih pokrajinah bivše Avstrije število družb z o. z. dokaj hitreje rastlo kot pri nas. Pojavili pa so se taki glasovi pri nas, ko se je število družb naglo večalo v povse spremenjenih prilikah. Zato treba dognati, ali so ti očitki res upravičeni in zlasti, ali in koliko so slabostim družb z o. z. krivi vprav oblika, pravna struktura, organizacija družbe z o. z., način njihovega poslovanja, kolikor je usmerjeno s samim zakonom, dalje, ali so hibe, kolikor bi se dognale, odpravljljive, in če niso, ali so tako hude, da zbog njih velja žrtvovati obliko združevanja, ki je brez dvoma jako pri-
ljubljena v poslovnem svetu.

Predvsem naj kot osnovo dam nekaj statistike o trgovinskih firmah, ki so bile registrovane dne 31. decembra 1918 in po 31. decembru l. 1918 do konca l. 1932 v področju ljubljanske TOI. Koncem leta 1918 je bilo registrovanih trgovcev poedincev 1266, javnih trgovinskih družb 148, komanditnih družb 9, delniških družb 10, družb z o. z. 29, skupaj trgovinskih firm 1462. Odstotno razmerje je bilo 86.6 : 10.1 : 0.6 : 0.7 : 2. Za konec l. 1932. veljajo v istem redu številke 2761, 393, 21, 92, 646, 3913, v % 70.6 : 10 : 0.5 : 2.3 : 16.5. Osebne družbe so obdržale svoje razmerje, število delniških družb se je razumno potrojilo, število družb z o. z. celo poosmerilo, za eno šestino je padlo število trgovcev poedincev. To znači beg od osebne, neomejene odgovornosti v kapitalsko družbo, pri kateri je obseg rizika naprej določljiv in določen. Ali je to gospodarski ugoden znak, je vprašanje za-se, opravičljivo in razumljivo pa je, da si poslovni človek v prilikah, kakršne so povojne, skuša težki boj za kruh in gospodarski obstanek olajšati vsaj v tem pravcu, da ne stavi vsega svojega imetka na eno kocko. Zato izbere za svoje poslovno delo ono obliko, ki mu v okviru določenega zakonskega stanja ono

² Značilni so izrazi grenkega humorja: G. m. b. H. = »Gesellschaft man betrügt hier«, »Gehst mit, bist hin«, »Gläubiger mit besch... Hosen«, »Gesellschaft mit besonderen Hintergedanken«, — »mit bedrückten Hoffnungen«, — »mit betrügerischen Hintergedanken«, — »mit bedeutenden Hintertüren«, — »mit bedenklichem Hintergrund« (po Fränkle, Die Gesellschaft mit beschränkter Haftung, 1916, str. 201).

težko breme neomejenega rizika čim bolj olajšuje. Raz stališče poedinca ni dvoma, da prav oblika družbe z o. z. najbolj ustreza temu cilju, zlasti še, ker poedincu mnogo bolj omogočuje osebno delo in osebno nadziranje poslovanja, kakor n. pr. komanditna družba po našem sedanjem pravnem stanju, pri čemer niti ne upoštevam, da je komanditist, dasi le omejeno, vendar neposredno odgovoren družbinim upnikom.

Statistika nam pa daje vsaj nekaj, dasi manj, osnove tudi za presojo vprašanja, ali so družbe z o. z. res prav posebno nezanesljive tvorbe glede svoje kreditne sposobnosti in glede svojega trajanja, drugače rečeno, ali ni ugodnost za poedinca, ki vstopi v družbo z o. z., predrago plačana s škodo drugih, morda celo narodnega gospodarstva. Od vseh obratov trgovcev poedincev, ki so bili registrovani bodisi koncem l. 1918, bodisi do kraja l. 1932, skupaj 3182, je odpadlo vsled prestanka podjetja 196, t. j. 6.1 %, v stečaj jih je prišlo 152, t. j. 4.2 %, za javno trg. družbo so ustrezne številke 810, $185^3 = 22.8\%$, 19 = 2.3 %, za delniško družbo 119, 15 = 12.6 %, 8 = 6.7 %, za družbo z o. z. 871,

³ Registrovano kot »razdor« po sklepu družbenikov«, »likvidacija«, »opust podjetja«. V resnici je število nekaj večje od 185, ker v nekaterih primerih vzrok prestanka ni razviden. Prestalo je seveda mnogo več družb kot oblike podjetja (smrt ali izstop družbenika, prenos sedeža, pretvorba v drugo obliko družbe), toda teh primerov ne štejem niti tu, niti pri drugih družbah, zlasti tudi ne precej številnih fuzij, kajti vsi ti vzroki sami po sebi sicer uničijo pravno obliko podjetja, ne uničijo pa gospodarske enote. Prav to velja pri trgovcih poedincih, če jim pristopi družbenik: podjetje ostane. Seveda je po tem računanju tudi skupno število vpisanih družb previsoko, kajti od 672 jih je 95 nastalo vsled pristopa družbenika k trgovcu poedincu, 13 na drug način, ki gospodarski ne znači nastanka novega podjetja. Prav tako je seveda mnogo trgovcev poedincev izginilo vsled pristopa družbenika ali iz drugih vzrokov, ki niso uničili podjetja. Na to se tu ne oziram, saj je tudi dober del družb z o. z. in delniških družb nastal iz podjetij druge oblike, toda točne številke iz registra niso razvidne. Ako bi se mogla najti čista absolutna števila, bi relativna bila nekaj neugodnejša od zgoraj navedenih, toda ker to velja — dasi morda ne povsem enakomerno — za vse oblike, za naše svrhe ta netočnost ne moti. Labilnost naših trgovinskih podjetij je torej dejanski nekaj večja, kakor jo kažejo navedene številke. Po drugi strani vsaka otvoritev stečaja ne pomeni prestanka podjetja (prisilna poravnava v stečaju, pristanek upnikov, da se stečaj odpravi i. t. d.), zato tudi samo navajam, koliko je bilo otvorjenih stečajev, kajti za labilnost podjetij je značilno baš to, da pride do stečaja.

156 = 17.9%, 45 = 5.2%, za komanditno družbo so absolutna števila preneznatna, da bi se bavili z njimi. Omenim naj pa pač, da je od 123 končanih stečajev trgovcev poedincev 65 bilo odpravljenih, ne da bi se bil stečaj končal s prestankom podjetja, dočim se v 20 primerih od 152 stečaj ni otvoril ali se je odpravil, ker ni bilo stečajne imovine niti za kritje stroškov. Ustrezne številke pri javnih trg. družbah: 6 od končanih 15 stečajev se ni zvršilo s prestankom podjetja, ni pa bilo primera, da bi se stečaj zaradi nezadostne imovine ne bil otvoril ali dognal; pri komanditnih družbah sploh ni bilo stečaja; pri delniških je bilo 8 stečajev, od teh sta se dva končala s prisilno poravnavo, v enem primeru je bil sklad nezadosten, pri družbah z o. z. se je od 45 stečajev zbog nezadostne imovine izjalovilo 11. Ta števila kažejo, da je, kar se tiče prestanka podjetja, najbolj labilna javna trgovinska družba, najmanj trgovec poedinec; kar se tiče števila otvorjenih stečajev pa je najugodnejša javna trg. družba, najmanj delniška družba (majhna absolutna števila). Važno je, da se razmerno največ otvorjenih stečajev izjalovi pri družbi z o. z., iz tega bi se dalo sklepati, da se pri družbi z o. z. morda češče kakor pri podjetjih druge oblike sploh ne stavi stečajni predlog, ker upniki vedo, da bi bil brezuspešen. Sklep: glede stečaja je družba z o. z. neugodna oblika, kar kaže na to, da utegnejo pri nji poleg splošnih vzrokov, kakršni so občna povojna, v zadnjih letih zopet pojačeno pojavljajoča se sprememba objektivnih gospodarskih činiteljev in človeške duševnosti (mentalitete), učinkovali še posebni, v sami obliki in njenem ustroju utemeljeni vzroki.

Glede trajanja poedinega podjetja moremo primerjati samo podjetja, ki so nastala in prestala v istem razdobju, kajti v raznih razdobjih se činitelji, odločilni za prestanek, često menjajo, pa tudi če se ne menjajo, lahko učinkujejo različno. Ker je število družb z o. z. postalo znatno šele po vojni, moremo primerjati le za to razdobje. Pri firmah trgovcev poedincev, nanovo registrovanih v letih 1919—32, je do otvoritve stečaja preteklo povprečno po 4.3 let, do prestanka podjetja iz drugih vzrokov po 3.5 let; pri javnih trg. družbah po 3 in 2.6 let; pri delniških družbah po 4.75 in 4.3 let; pri družbah z o. z. po 2.85 in 3.43 let. Glede prostega prestanka je torej vrstni red: delniška družba, trgovec poedinec, javna trg. družba, družba z o. z., glede stečaja: delniška družba, trgovec poedinec, družba z o. z., javna trg. družba; najtrajnejši sta prvi dve, zadnji dve znatno manj. Vsekako je to nepričakovano, kar se tiče javne trg.

družbe; seveda pa je treba upoštevati dvoje: v prilog javni trg. družbi, da zaveza družbenikov ne prestane s prestankom družbe, v prilog družbi z o. z., da se ona razmerno često (v 7.1 %) osnuje za dobo, ki je s pogodbo določena naprej in objavljena v trg. registru.⁴ V številih, ki kažejo trajanje podjetij, torej vsekako ne najdemo osnove za dokaj splošno naziranje, da je družba z o. z. posebno nezanesljiva in labilna.⁵

Slednjič naj omenim še število prisilnih poravnav izven stečaja v l. 1919—1932. Pri trgovcih poedincih jih je bilo 121, t. j. 3.8 % od 3182, in sicer 71 po novem zakonu; pri jav-

⁴ Povse točno število 7.1% ni, kajti trajanje družbe z o. z. se omejuje na različne načine, največkrat res tako, da naj družba traja le določen čas, da naj torej po preteku tega časa prestane sama po sebi, če se, izrečno ali molče, ne podaljša, neredko pa tudi tako, da je — z zakonom ne izrečno urejena, pa mogoča — odpoved družbe časovno omejena, na pr., da se more izreči šele po preteku toliko in toliko let; dvomljivo je, ali se smejo primeri druge vrste tu šteti; v 7.1% so obseženi.

⁵ Seveda se da to zanesljivo trditi le, če je registrsko stanje zanesljivo, kar pa ni vedno, izvzemši stečaje in primere, kjer je vpis potreben za postanek družbe. Že iz samega registra se vidi, da se na pravočasnost prvega vpisa pri javnih trg. družbah, še bolj pri trgovcih poedincih ni zanesti. Po prevratu se je to, tako se zdi, nekoliko popravilo, o vzrokih tu ni da bi govoril. Ni se pa popravilo glede izbrisov firm prestalih podjetij. Redki so po vojni primeri, da se tedaj, kadar se je stečaj končal z razdelitvijo sklada, izbriše firma, toda to za našo statistiko nima pomena. Gorje je, da se že par desetletij ne vrše ona periodična »čiščenja« in popolnjevanja sodnih registrov, ki so iz registra razvidna v prejšnjih časih (na pr. v Novem mestu so l. 1896 izbrisali 37 firm trgovcev poedincev, t. j. toliko, kolikor je bilo vpisanih v vseh prejšnjih devetih letih, zato pa so jih v l. 1897 in 1898 vpisali 150, več kakor ves čas od l. 1863, v Ljubljani so očitno take akcije bile v l. 1867, 1878, 1883, zlasti pa 1903 in 1905). Za koliko se vsled teh netočnosti življenje podjetij na videz skrajša, zlasti pa podaljša, se številčno ne da dognati. Da se pred vsem podaljšuje, se vidi iz tega, da ima TOI seznam podjetij, za katera je po mnogih več ali manj zanesljivih znakih »dokaj gotovo, da že dolgo ne obratujejo več. V tem seznamu je vpisanih 10 delniških družb, 82 družb z omejeno zavezo in preko 650 firm javnih trg. družb in trgovcev poedincev, pri delniških družbah torej okroglo 10 %, pri družbah z o. z. 17 % vseh podjetij te vrste, ki naj obstojajo po registrskem stanju, pri javnih trg. družbah in trgovcih poedincih pa celo nad 20%. Prav to pa dovoljuje sklep, da so števila, gori navedena za trajanje podjetij, sicer preugodna za vse oblike podjetij, toda bolj za podjetja trgovcev poedincev in javnih trg. družb, manj za družbe z o. z.

nih trg. družbah 22, t. j. 2.7 % od 820, in sicer 12 po novem zakonu; pri družbah z o. z. pa 15, t. j. 1.7% od 877, in sicer 11 po novem zakonu; pri delniških družbah nič. Dvomim, da bi bil dovoljen sklep, da so razmere posebno ugodne pri družbah z o. z., morda je tudi nasprotno res: da so pogoji za uspešno poravnavno postopanje pri njih še bolj redki kakor pri podjetjih drugih oblik.

Tudi pri skrbnem uvaževanju okolnosti, ki govore zoper zanesljivost statističskih podatkov, se vsiljuje sklep, da so pritožbe zoper družbe z o. z. dejanski pri nas pretirane. Prilike splošno niso baš ugodne, niso pa, po statistiki, pri družbah z o. z. toliko neugodnejše, kakor se splošno misli in govori. Razlog bo deloma pač v tem, da ta družba, kot za nas dokaj nova tvorba, najbolj bode v oči, da se je najbrže v zadnjem času pripetilo več posebno kričečih primerov nesolidnosti, in še nekaj: v Ljubljani sami in predmestjih ima svoj sedež preko 80% vseh v ljubljanskem okrožju vpisanih družb z o. z., ki tvorijo obenem nad 50% vseh v dravski banovini vpisanih. Neugodni pojavi se torej tu kažejo, vsaj absolutno, prav posebno pogosto!

Stanje družb z o. z. torej ne daje povoda za opustitev te oblike združevanja. Pri tem ne smemo prezreti, da misel omejene odgovornosti zmaguje tudi drugod in da je obliko družbe z o. z. po vojni prevzela, navzlic neljubim pojavom v Nemčiji in drugod, že cela vrsta držav kakor so Francija, Bulgarska, Madjarska, Liechtenstein in Poljska (za nekdanje ruske pokrajine), dočim imajo druge države že izdelane načrte, zlasti Švica in Italija (tudi Poljska ima nov načrt za vso državo).

Ko smo potrdili vprašanje, ali naj se ohrani družba z o. z., velja odgovoriti še na vprašanje, ali naj ostane urejena s posebnim zakonom ali v sistemu enotnega trg. zakonika v zvezi z drugimi trgovinskimi družbami. Zvečine je urejena s posebnim zakonom (Nemčija, Avstrija, Češkoslovaška in Jugoslavija, Bulgarska, Francija, Madjarska, poljski novi načrt), to pa zato, ker so zakoni o družbi z o. z. v teh državah nastali, izvzemši Poljsko, potem ko so že davno imele enotne trgovinske zakonike. V švicarskem in italijanskem načrtu in v liechtensteinskem zakonu pa so določbe o družbi z o. z. del določb o trgovinskih družbah, ker se pač na novo ustvarja enoten trgovinski ali drug občni zakonik, ali pa novelira večji del drugega zakonika. Naš položaj ustreza drugemu primeru, zato namerava načrt družbo z o. z. uvrstiti med svoje trgovinske družbe. To pa ne samo iz tega kolikor toliko zunanjega razloga, marveč

tudi zaradi tega, ker se družbe z o. z. seveda, kakor sedaj, tičejo ne samo nji posebne določbe, marveč tudi več ali manj vse določbe občnega trg. zakonika, kakor tudi njegove obligacijsko- in stvarnopravne določbe. Najbolj odločilna pa je zakonodajna tehnika. V naših sedanjih zakonih imamo cel niz povsem enakih ali vsaj v bistvu sličnih določb o skupščini, načelstvu, nadzorstvu, zastopanju, vzrokih prestopa, likvidaciji po treh, če štejemo še delniški regulativ, po štirih virih iz različne dobe, različne popolnosti in dovršenosti. To se da spojiti, število določb se s tem v celoti jako izdatno zniža, razlike so bolj naglašene. Škoda je, da kaže, da tega poenostavljenja ne bo mogoče, vsaj ne formalno, razširiti tudi na gospodarske in pridobitne zadruge, kolikor se pa da izvršiti, bi se pač moralo. Prigovor, da člani družb z o. z. ne bodo več imeli onega zaokroženega zakona, ki velja samo za nje, ni utemeljen, tu gre samo za prividno zaokroženost, kajti v resnici velja za družbo z o. z. tudi danes dober del določb trg. zakonika. Strokovnjakom ne bo težko, izbrati v posebno izdajo one določbe trg. zakonika, ki veljajo za družbe z o. z. in izločiti tiste, ki zanje ne veljajo.

Z vsem tem ni rešeno vprašanje, ali niso osnovani očitki zoper poedine, morda celo temeljne določbe našega zakona, ali naš zakon ni vendar potreben stvarnih popravil in popolnitev, ki bi stanje znatno zboljšale. Zlasti omenjeni novejši zakoni in načrti vsebujejo marsikaj, kar se bi morda dalo porabiti tudi pri nas, saj so tudi navedene države v mnogih pravicah in deloma prav temeljito spremenile nemški in avstrijski vzorec in ga prilagodile povojnim splošnim in svojim posebnim prilikam.

Zakonu se očita, da v njem ni pravilno odrejeno razmerje med družbeniki in družbo in med družbeniki samimi, da družbenike prestrogo veže, da jim daje premalo kontrolnih pravic, da »poštenim« onemogoča, da bi o pravem času zapustili družbo, ki ne posluje pravilno, ali pa odstranili škodljivce, dalje da onemogoča ali celo olajšuje nesmotreno ustanavljanje in poslovanje, da premalo ščiti upnike družbe. Družbe z o. z. da se snujejo brez one javnosti, ki je predpisana za delniške družbe, brez one preizkušnje, ki je pri delniških družbah dana že po samem koncesijskem sistemu, one da poslujejo brez onega nadzorstva javnosti in oblastev, ki je predpisano ali vsaj omogočeno pri delniških družbah, obenem pa brez one osebne odgovornosti, ki trgovca poedince in personalne družbe, javno trgovinsko in komanditno

družbo, sili k večji opreznosti v poslovanju in obzirnosti napram upnikom; zakon da ne daje dovolj možnosti za pobijanje zlorab.

Z očitki prve vrste, ki se tičejo notranjega ustroja družbe z o. z., se sedaj ne bom bavil, oni se občinstva vobče tičejo le posredno. Bliže se hočemo pobaviti z očitki druge vrste.

Po mojem prepričanju javnost ustanavljanja in poslovanja, in koncesijski sistem, dovoljenje za ustanovitev in nadzor nad poslovanjem, iz splošno znanih razlogov ne preprečujejo, da se delniška družba ustanovi in posluje nesolidno. Celo osebna odgovornost ni, kakor kaže statistika, splošno učinkovito sredstvo zoper stečaje in poravnave, nesrečo, lahko miselno poslovanje in sleparijo. Tudi preurejen koncesijski sistem, ki bi boljše omogočal oblastveno nadziranje, in večja javnost bi pa bila za veliko večino družb z o. z. težko in nepotrebno breme. Poleg tega so poedine večinoma majhne družbe z o. z. premalo važne za narodno gospodarstvo, da bi bilo upravičeno znatno povečanje števila državnih organov, ki bi bilo potrebno, ako naj bi se oblastveno nadziranje nad mnogobrojnimi družbami vršilo uspešno. Zato naš načrt trg. zakonika postavlja pod koncesijo in oblastveni nadzor samo družbe z o. z. s takim predmetom podjetja, s kakršnim je po načrtu tudi za ustanovitev delniške družbe potrebno posebno oblastveno dovoljenje,⁶ to pa zato, da se prepreči beg iz ene oblike družbe v drugo. Pač pa skuša naš načrt z drugačnimi spremembami in dopolnitvami v samem zakonu zboljšati sedanje stanje.

I. Ni moči zanikati po mojem mnenju, da določbe našega in nemškega zakona o o s n o v a n j u d r u Ź b z o. z. danes ne ustrezajo več povse. Ne mislim s tem onih formalnih aktov, ki jih zakon pri ustanavljanju zahteva, nego to, da zakon ne zajamčuje dovolj pravilne določitve za višino osnovne glavnice, kakor je po človeški previdnosti potrebna vsaj za soliden začetek, in ne dovolj, da se glavnica družbi dejanski plača, plača v najširšem smislu besede, z gotovino ali s stvarnimi vložki, niti ne, da se stvarni vložki pravilno ocenijo. Vendar je treba ločiti. Potrebne začetne osnovne glavnice zakon ne more odrediti za vsak primer in sila nevarno bi bilo, dati sodišču ali drugemu državnemu organu, da on presodi, ali je odrejena primerno. Za tako

⁶ Zlasti za družbe, ki se bavijo s kreditnimi, zavarovalnimi in nekaterimi transportnimi posli.

presojo državni organi povprek niso usposobljeni in tako zaradi preteče škode za družbenike kakor zaradi ugleda državne uprave ne gre jim to nalagati. Tu more zakon pomagati le s splošno odreditvijo ne prenizke minimalne glavnice. Pri nas se misli na 100.000 Din, kar gotovo ni preveč, rajši premalo (B 200.000 leva, F 25.000 frankov, P 10.000 zlatov, I 50.000 lir, Š 20.000 šv. fr.).⁷

V zvezi z odreditvijo minimalne glavnice je odreditev vrednosti najmanjšega vložka (P 500 zl., F 100 fr., I 2000 lir, Š 1000 zl. fr., B 10.000 leva, L 50 šv. fr.) Pri nas jo nameravajo določiti s 5000 Din, tako da bi tu imeli skoro valorizacijo avstrijskega najmanjšega zneska = 500 zl. kron.

Drugo vprašanje je, ali naj se mora glavnica, zlasti minimalna, takoj ob ustanovitvi vsa vplačati. To zahtevajo nekateri novi zakoni in načrti, kakor F, I, P in M, drugi, med njimi Š, L in B ne. Prednost prvega načina je jasen položaj; nepotrebne so vse odredbe o plačevanju nadaljnih obrokov, o kaduciranju in o odgovornosti vsakega člana za plačilo celokupne osnovne glavnice; rizika, da bo solventen član moral plačevati za insol-

⁷ B = bulgarski, P = poljski, L = liechtensteinski zakon, I = italijanski (drugi), Š = švicarski (tretji), M = madžarski osnutek. Brez dvoma je največ pomislekov zoper družbe z o. z. vzbudila in tudi res sila mnogo škodila prenizka zakonska najmanjša osnovna glavnica. Za ta del uči statistika, da so bile naše družbe z o. z. pred prevratom dokaj solidnejše: od 35 so imeli samo 4 osnovno glavnico do 25.000 kron, samo 12 do 50.000 kron, 11 med 50.000 in 100.000 kron, 12, torej cela tretjina, nad 100.000 kron. Sedaj je tako, da je bilo po vojni osnovanih 47 družb z osnovno glavnico 5000 Din, 268 z glavnico od 5000 do 25.000 Din, 169 z glavnico od 25.000 do 50.000 Din, 155 od 50.000 do 100.000 Din, 163 od 100.000 do 250.000 Din, samo 39 z višjo glavnico; število družb z glavnico, ki bi nekako presega la zakonsko najmanjšo glavnico v zlatih kronah, tvori komaj 5%! V resnici je stvar še toliko gorja, da v zadnjem petletju še bolj prevladujejo družbe z majhno osnovno glavnico. V letih 1919 do 1926 je bilo družb z glavnico do 100.000 Din 67.4 %, v letih 1927 do 1932 pa 76 %, v istih razdobjih z glavnico do 50.000 Din 45.8 % in 71.2 %, z glavnico do 25.000 Din 28 % in 48.4 %, z glavnico 5000 Din 3.8 % in 7.7 %! Dasi se je osnovna glavnica pozneje v precej številnih primerih zvišala včasih prav znatno, je jako škoda, da se ni uzakonil predlog za zmerno valorizacijo zakonskih denarnih zneskov, stavljen že l. 1923 po bivšem oddelku ministrstva pravde potem, ko je tedanja finančna prokuratura opozorila, da se snujejo družbe z očitno nezadostno osnovno glavnico.

ventne, ni, ves riziko je točno odrejen. Slabe strani so, da bi se glavnica odredjala kolikor mogoče nizko, da bi se vplačana minimalna glavnica, če ni vsa potrebna za začetek podjetja, članom vračala na en ali drugi način ali pa upotrebljevala za druge kot s pravili odrejene svrhe, da bi bila za vsako povečanje lastnih sredstev s povišanjem osnovne glavnice potrebna formalna sprememba pravil. Teh slabih strani ni po našem dosedanjem sistemu, ki je bolj elastičen, ker dovoljuje, da se glavnica določi že naprej tako visoko, kakor bo verjetno potrebna z razvojem podjetja, da se lastna sredstva lahko zvišujejo brez spremembe pravil, da možnost odgovornosti za druge člane sili k previdnosti pri izbiri družbenikov in člane ožje veže na skupno podjetje. Naš načrt se je odločil za sedanji sistem, ki ga družbe precej obilo uporabljajo — seveda ob nezadostni osnovni glavnici, toda popolniti ga skuša tako, da naj se minimalni znesek prvega plačila na račun denarnega osnovnega vložka podvoji od $\frac{1}{4}$ na $\frac{1}{2}$, če osnovna glavnica ni višja od 100.000 Din, za višji del osnovne glavnice treba pred registracijo družbe plačati vsaj $\frac{1}{4}$. Stvarni vložki morajo biti, kakor že sedaj, izvršeni tako, da so družbi od trenutka registracije v smislu pogodbe v pristo uporabo. Ne bo torej mogoče, da se družba osnuje s 5000 dinarji osnovne glavnice, od katere je vplačanih samo 2500 dinarjev ali še manj i. t. d. Ako se družba osnuje samo z denarnimi vložki, bo moralo biti vplačanih najmanj 50.000 dinarjev, ako s stvarnimi, pa še več.

To ne bi bilo dovolj. Neredko — preko 11 % — se družbe z o. z. ustanovljajo tako, da se znaten, včasih največji del osnovne glavnice, da, celo vsa krije s stvarnimi vložki, tako da družba že z vsega početka nima likvidne obratne glavnice. To naj prepreči določba, da se $\frac{1}{4}$ osnovne glavnice mora vplačati z gotovino. Izjema naj velja le tedaj, če naj se v obliki družbe z o. z. nadaljuje podjetje, ki je obstojalo že pet let in ga hoče nadaljevati dosedanji imetnik ali soimetnik s svojo ženo ali otroki, ali dediči sedanjega imetnika ali soimetnika. Še ta izjema velja le za oni del osnovne glavnice, ki se pokrije z vrednostjo sedanjega podjetja kot stvarnim vložkom imenovanih oseb.

Pri stvarnih vložkih je važno zlasti tudi to, ali je pravilna ocena njihove vrednosti. Načrt za ta del poostruje dosedanje predpise na ta način, da zahteva ne samo točno oceno vrednosti vložka, kakor pri delniški družbi, marveč tudi napoved, kako se je vrednost izračunila (prejšnje ocene predmeta, ki so v sodnih spisih ali v prejšnjih po-

godbah o predmetu, davčni podatki, višina zavarovane vrednosti, podatki o uspehih podjetja za poslednja tri leta, borzne tečajnice, tržni listi i. t. d.). Prijavi za registracijo mora biti priložena izjava, da so osnovni vložki po zakonu in pravilih redno plačani in družbi prosto na uporabo. To izjavo morajo podpisati ne samo poslovodje, kakor doslej, marveč tudi vsi družbeniki.

»Neprijetne« določbe o stvarnih vložkih bi se lahko izigrale z osnovnimi in na knadnimi nabavkami. Predmet, ki naj ga dobi družba, se ne poračuni formalno na osnovni vložek, nego osnovni vložki se določijo kot denarni, z denarjem pa se predmet, ki naj preide na družbo, kupi ali sicer kako pridobi pri samem ustanavljanju ali kmalu po registraciji. Ustanovitev je na videz denarna, stvarno pa je kvalifikovana, lahko še opasnejša za druge člane in upnike. Naš zakon za te primere ne daje določb, vsaj ne jasnih, načrt jih načelno izenačuje z ustanovitvijo s stvarnimi vložki.

Vse te določbe naj po smislu veljajo tudi pri povišanju osnovne glavnice, sicer bi bilo izigravanje jako lahko.

Navedene popolnitve ne bi bile zadostne, kajti sodišče je sicer dolžno pred vpisom družbe preizkusiti materialno zakonitost prijave in prilog, ne pa tudi pravilnost ocen. Ono bo moglo, po mojem mnenju, že po načelih nespornega postopka, zahtevati pojasnila o dvomih, ki se tičejo plačil in proste uporabe z njimi, kolikor so ti dvomi utemeljeni v prijavi in njenih prilogah, ne more pa na pr. odrediti sodne cenitve, ki bi osnivanje nerazmerno podražila. Za pravilnost vsebine prijave in njenih prilog velja torej ustanoviti izrečno odgovornost. Naš sedanji zakon jo ustanavlja izrečno le za poslovodje, ki so lahko tudi nedružbeniki, ljudje brez imovine (res da so pri nas navadno družbeniki). Odgovorni bi bili seveda tudi po sedanjem zakonu v zvezi z določbami občnega državlanskega zakonika družbeniki, ki bi kakorkoli s krivdo oškodovali družbo, ali ni mi znano, da bi jih bil kdaj kdo klical na odgovornost, kajti naša srednjeevropska pravna miselnost je pač pri občinstvu, pa tudi pri oblastvih in pravniki, sploh taka, da rajši uporabljajo konkretne, za poedini primer prikrojene določbe, kakor da bi poskušali iz občnih pravnih norm izluščiti to, kar se v poedinem primeru da uporabiti. Zakonodajec mora računati s to miselnostjo. Zato načrt čim točneje ureja civilno in kazensko odgovornost in določa zlasti to: a) če se pri osnovanju družbe, pri povišanju ali znižanju osnovne glavnice, pri spajanju (fuziji) ali pri pretvorbi delniške družbe v družbo

z o. z. (in še v nekaterih, tu nevažnih primerih) kršijo odredbe zakona, so udeležene osebe odgovorne za vsako škodo, kolikor ne dokažejo, da za činjenice, s katerimi je zakon kršen in na katerih je odgovornost osnovana, niso vedele niti vedeti morale. Udeleženci so zlasti osebe, ki prevzemajo osnovne vložke, ki vlagajo stvarne vložke, od katerih se prevzemajo osnovne ali naknadne nabavke, člani društvenih organov, ki so sodelovali v teh primerih ali pri registraciji družbe ali skupščinskega sklepa, in osebe, ki so vršile kakšno revizijo. Pod to sankcijo so zlasti neresničnosti v pravilih, poročilih, izjavah in objavah, dalje zamolčevanje ali krivo predstavljanje okoliščin, ki so bistvene za postanek, spajanje, pretvorbo družbe, povišanje ali znižanje osnovne glavnice, posebno kar se tiče plačevanja na osnovne vložke, stvarnih vložkov, osnovnih in naknadnih nabavk, odmen, nagrad, posebnih koristi. Prav ta odgovornost naj velja, če se je vpis družbe ali skupščinskega zaključka dosegel na temelju listine ali izjave, ki vsebuje neresnične činjenice ali njih krivo predstavljanje ali zamolčuje bistvene činjenice, dalje, če se je v zvezi s katerim od navedenih primerov na račun družbe dogovorila, dala ali sprejela, ali se je povzročilo, da se dogovori, dá ali sprejme kakršnakoli korist, ki nerazumno presega resnično vrednost stvarnega vložka, osnovne ali naknadne nabavke. To veljaj tudi za nerazmerne nagrade, odmene in posebne koristi za usluge in sodelovanje. Člani družbenih organov, ki kaj takega namerno ali iz velike nemarnosti ne preprečijo, so prav tako odgovorni.

Obseg in vsebina teh določb v bistvu ne gre preko vsebine in obsega odškodninskih zahtevkov po odz. Načrt skuša samo jasneje pokazati, za kaj vse lahko gre pri ustanavljanju družbe in pri važnih izpremembah v njihovem življenju. Novo je nekaj drugega, namreč prevajalitev dokaznega bremena. Ustanovitev družbe in omenjene važne spremembe se pripravljajo tajno, in camera caritatis, iz registra in priilog se vidi samo uspeh onih priprav. Upniki, pa tudi neudeleženi družbeniki — čutijo posledice, škodo, ne morejo pa lahko dokazati, kdo je sodeloval pri činjenici, ki je škodo povzročila, in še manj morejo dokazati kdo jo je zakrivil. Tipičen primer »dokazne stiske«, kajti to, kar naj bi ob redni razdelitvi dokaznega bremena dokazal tožitelj, ve v teh primerih navadno samo nasprotnik. Nova razdelitev dokaznega bremena bo silila osebe, ki sodelujejo pri ustanovitvi družbe i. t. d. k večji solidnosti in preprečila bo, da izginejo važne listine in da se

iz poslovnih knjig ne vidi, kar bi se moralo, kajti listinski dokaz bo najlažja in najbolj zanesljiva razbremenitev.

b) Poleg teh odredb, ki naj veljajo, seveda toliko spremenjene, kolikor zahteva različni ustroj, tudi za delniško družbo, pa določa načrt za družbo z o. z. še posebej, da so za škodo, ki nastane od nepravilne ocene stvarnih vložkov in osnovnih nabavk, odgovorni vsi družbeniki in poslovodje, pri povišanju osnovne glavnice družbeniki, ki vlagajo osnovne vloške ali dajo osnovne nabavke, in vsi člani upravnega in nadzornega organa, pri naknadnih nabavkah pa člani teh organov in oni družbeniki, ki jih dajo, kolikor poedina izmed teh oseb ne dokaže, da za nepravilnost ocene ni vedela niti vedeti morala. Ta posebna določba je za družbe z o. z. potrebna. Ona naj nadomesti u r a d n o r e v i z i j s k o p o s t o p a n j e, ki naj velja v teh primerih pri delniški družbi, ne pa tudi za družbo z o. z. Vendar pa niso odgovorni za nepravilno oceno, ki samo za $\frac{1}{5}$ ali manj presega pravo vrednost, vsi oni, ki nepravilne ocene niso zakrivali namerno ali iz velike nemarnosti, kajti upoštevati treba, da se tudi vestne ocene često ne bodo povsem strinjale.

c) Odgovornost je v vsakem primeru solidarna; uveljavljati jo more, ako je oškodovana družba, načelno samo družba; če ta tega ne stori pred pretekom enega leta a tempore scientiae, vsak družbenik, toda le v prid družbi. Reklo se bo, da upniki s tem niso zadostno zaščiteni, zlasti če ima družba malo število članov, ki so pri oškodovanju vsi sodelovali. Toda dokler družba obstaja, po njenem ustroju kot juristična oseba to pač ne more biti drugače. Poleg tega se pred otvoritvijo stečaja ne more za gotovo reči, da družba ne bo izpolnila svojih obvez, navzlic temu da je oškodovana. Dokler pa to ne stoji, ni govora o oškodovanju upnikov, in slednjič ne gre, da bi se preveč olajšalo šikanozno izkoriščanje poostrene odgovornosti. Zato načrt ni prevzel določbe švicarskega osnutka, da so družbeniki odgovorni do višine neplačane glavnice družbenim upnikom neposredno. V stečaju je itak upravitelj stečajnega sklada pozvan, da uveljavlja odgovornost, če pa on tega ne stori v treh mesecih a tempore scientiae, sme tožiti tudi vsaka posredno oškodovana oseba za toliko, za kolikor je ona oškodovana in ne dobi pokritja v stečaju, torej ne v prid družbi, nego neposredno sebi.

č) Poleg teh najvažnejših civilnopravnih norm daje načrt tudi podrobne kazenske sankcije.

II. Očita se pa našemu zakonu tudi to, da za življenja družbe, po njenem postanku, ob njenem poslovanju, ne štiti dovolj upnikov. Tudi ta očitek se mi z že omenjenimi utesnitvami v današnjih prilikah ne vidi neosnovan. Načrt skuša stanje izboljšati zlasti s temi določbami:

1. Poostri naj se in poenostavi postopanje za izterjavo nadaljnjih plačil na osnovne vloške.

2. Pojavu, da družbeniki družbo vedoč osnujejo z nezadostno osnovno glavnico, potem pa ji dajejo posojila, ki si jih dajo vrniti, čim se pokaže, da posli ne gredo dobro,⁸ skuša načrt priti v okom z določbo, da so družbeniki s takimi posojili, ako vračilo ni dospelo vsaj eno leto pred otvoritvijo stečajnega postopanja drugim družbenim upnikom. Če je vračilo dospelo tekom tega leta in je bilo plačano popolnoma ali delno, mora upnik-družbenik po zahtevi upravitelja stečajnega sklada vrniti, kolikor je potrebno, da se zadosti drugim stečajnim upnikom, ne da bi moralo biti razlogov za pobijanje. To vse velja tudi za onega, ki je tekom tega leta nehal biti družbenik.

Pričakovati je, da bodo te določbe zadostovale, kar se tiče denarnih posojil. Sporno bi moglo biti, ali zadostuje enoleten rok. Ta se seveda lahko podaljša, toda ne preveč, ker treba upoštevati, da tudi solidna družba lahko pride v stisko, iz katere ji more često pomagati samo posojilo, ki ga ji bo najprej in z najmanj težkimi pogoji dal družbenik, kajti ta pozna njene prilike in ve, da z družbo reši tudi svoj že vplačani vložek. Vprašalo bi se pač še, ali ne velja v isto vrsto s posojili družbenikov staviti posojila, ki jih njihovi bližnji svojci dajo družbi. Čul sem, da se to pojavlja. Težje je zgrabiti one primere, kjer družbeniki ne dajo denarnih posojil, nego druge predmete, in to ne v last, nego na posodo, v rabo, v najem, v zakup. Naravnost dokazati takih primerov ne morem, prav sumljive pa so v tem pogledu na pr. neredke transportne, zlasti avtobuške družbe, ki imajo

⁸ Da se to često godi, uči skušnja, pa tudi že prost preudarek. Osnovna glavnica je često odrejena tako nizko, da po predmetu podjetja ne more zadostovati niti za najpotrebnejše organizacijske izdatke, kaj šele za prvo nabavo blaga i. t. d. V teh primerih je jasno, da hoče družba izkoriščati kredit, ki zaradi prenizke glavnice nima stvarne podlage, ali pa ji potrebna sredstva dajo družbeniki poleg svojih osnovnih vložkov. Nesorazmerje med višino osnovne glavnice in predmetom podjetja je neredko vprav groteskno, primeri bi bili odveč.

včasih osnovno glavnico 30.000, 40.000 ali 50.000 Din, kajti da ta znesek redno ne zadostuje za nabavo prevoznih sredstev, skoro ni dvoma. Prav to velja za nekaj rokodelskih in drugih podjetij, za katera se da po vsakdanji skušnji trditi, da sama oprema poslovnice ali delavnice zahteva večji znesek kakor je osnovna glavnica. Če člani v teh primerih ne dajo posojil, je precej jasno, da dajo na razpolago stvarna sredstva in da gre prav za prav za skrite stvarne vložke ali osnovne nabavke. Namen je prozoren, in če ga tudi ni, je vsaj posledica prav jasna: izločitvena tožba v izvršbi, izločitveni zahtevki v stečaju. Za te primere — in oni prvi, posojila, se bodo lahko nadomestili z njimi — načrt ne daje določb. Potrebne bi bile, izpodbojna tožba ne bo zadostovala. Morda bi se reklo, da v teh primerih ni dopusten zahtevki ali tožba za izločitev, zadeti bi pa trebalo tudi primere, da družbenik uporabi »slamnjak«. Te izjeme naj ne bi veljale, če je razmerje jasno odkrito v družbenih pravilih, torej vidno v trgovinskem registru.

3. Prav zato, ker treba računati s tem, da tudi solidna družba lahko pride v stisko, poskuša načrt izgraditi institucijo naknadnih doplačil. Ta se praktično skoro ne uporablja (samo tri primere sem našel). Razlog je pač ta, da je vsa ureditev v zakonu dokaj okorna in da je zlasti vračanje preveč oteženo. Načrt dovoljuje, da se za ta doplačila zavežejo ne le vsi družbeniki, marveč tudi poedine njihove skupine, in bistveno olajšuje vračanje doplačil, kolikor niso porabljena za pokritje izgube osnovne glavnice. V stečaju veljaj za naknadna doplačila, kar velja za posojila družbenikov. Na ta način poskuša načrt doseči, da se bodo družbe tega načina povečanja svojih sredstev rajši posluževale, prednost bi bila zlasti v večji preglednosti stanja družbe.

4. N a d z o r. Določbe načrta o obveznem nadzoru nad družbenim poslovanjem so sicer napram sedanjemu stanju znatno poostrene, vendar po dosedanjem razvoju naših d. z. o. z. ne bodo dosti upoštevne. Važneje bo, da družbe dobe prepričanje, da je v njihov prid izkoristiti možnost ustanavljanja revizijskih zvez, zlasti skupaj z delniškimi družbami, dalje možnost kontrole po poklicnih, koncesioniranih družbah, sličnih angleškimi avditorjem, katerih ustanovitev omogoča in ureja načrt za delniške družbe. Še važnejša pa utegne biti, za upnike, določba, da smejo upniki, katerih od družbe priznane ali drugače ugotovljene terjatve dosegajo vsaj $\frac{1}{3}$ osnovne glavnice, predložiti, da reg. sodišče odredi pregled družbenega poslovanja. Predlagачi morajo verjetno izkazati, da način druž-

benega poslovanja o čito ograža poplačilo njihovih terjatev ali da so se v družbinem poslovanju na škodo upnikov zgodile nepoštenosti ali težke kršitve zakona. Postopek je nesporen, organi družbe se zaslišijo, predlagacem sodišče lahko tudi po službeni dolžnosti naloži položitev varščine za škodo, ki bi utegnila nastati družbi.

5. Predpisi o knjigovodstvu, vštevši letne zaključne račune, bodo po načrtu znatno popolnejši in strožji: natančni predpisi o ocenjevanju posrednih sestavin imovine, o sestavljanju bilance in računa dobička in izgube (zlasti morajo biti posebej izkazane terjatve zoper člane družbenih organov in dolgovi napram družbenikom).

6. Sodišče sme izreči prestanek družbe — posledica likvidacija — ne samo zbog ničnosti družbene pogodbe, nego tudi takrat, kadar se kršitve zakona ali pravil ali nemarnost v družbinem poslovanju navzlic opetovanim kaznim nadaljujejo in ogražajo koristi upnikov ali družbenikov. Seveda se morajo zaslišati družbini organi. Izredni revizijski rekurz je dopuščen.

7. Eden ali več upnikov, katerih po družbi priznane ali sicer ugotovljene terjatve dosegajo vsaj $\frac{1}{3}$ osnovne glavnice, more s tožbo zahtevati, da sodišče izreče prestanek družbe, če se iz kakšne bilance ali pri kakšni reviziji pokaže, da so propadle rezerve in $\frac{1}{3}$ osnovne glavnice, ali ako način družbinega poslovanja o čito ograža poplačilo njihovih terjatev, ali so se v družbinem poslovanju na škodo upnikom zgodile nepoštenosti ali težke kršitve zakona. Sodišče mora tožiteljem naložiti primerno varščino za škodo, ki družbi preti od tožbe, in tožitelji so družbi in članom njenih organov solidarno odgovorni za škodo, ki bi jim nastala od zlonamerno ali z veliko nemarnostjo vložene tožbe.

8. Načrt izdatno popolnjuje in poostruje določbe o odgovornosti članov družbenih organov za kršitev dolžnosti, ki jim jih nalagajo zakon, pravilniki ali skupščinski sklepi glede njihovega poslovanja, naglašujoč, da je vse eno, ali se je kršitev zgodila z dejanjem ali z opustitvijo. V nekaterih primerih, v katerih se je bati, da bo tožitelj v stiski za dokaz, je tudi tu preokrenjeno dokazno breme. To velja zlasti a) za pridobivanje »lastnih« poslovnih deležev, b) za vsa protipredpisna izplačila za družbeni račun in za opustitev izterjave plačil, ki pripadajo družbi na temelju določb zakona o d. z. o. z.

ali na temelju pravil (gre zlasti za plačila na račun osnovnih vložkov), c) za protipredpisno sklepanje pravnih poslov z osebami, ki so kakorkoli zaposlene pri družbi, za dajanje prekomernih kreditov takim osebam, za dajanje takih kreditov brez zavarovanja, kjer je to po prilikah potrebno, za dajanje kreditov z ugodnejšimi pogoji, kakor se sicer dajejo »privilegovanim« pogodnikom.

9. Nalog nadrejenega organa ali koga drugega ne oprošča odgovornosti onega, ki je vedel ali moral vedeti, da z izvršitvijo naloga krši svojo dolžnost. Kdor iz tega razloga odbije izvršitev naloga, ni odgovoren družbi.

10. Kdor zlorablja svoj vpliv, ki ga ima v družbi kot družbenik, na ta način, da neposredno ali posredno povzroči, da član družbinega organa ali kdo drugi, komur je poverjeno upravljanje družbinih poslov ali nadzor nad upravljanjem, krši svojo dolžnost, je s kršilcem solidarno odgovoren za škodo. Sploh so osebe, ki s kršenjem svoje dolžnosti povzročijo isto škodo, solidarno odgovorne ne glede na stopnjo svoje krivde.

11. Za uveljavljanje teh odškodninskih zahtevkov velja prav to, kar sem omenil pri ustanavljanju družbe. Vendar je treba tu in tam naglasiti, da ima družba prednost pri uveljavljanju le takrat, kadar je oškodovana ona, vse eno je pa, ali je oškodovana samo ona ali posredno tudi družbeniki ali upniki (kar je zlasti lahko mogoče). Pri uveljavljanju škode, ki nastane v navedenih primerih družbeniku ali upniku ali komu drugemu neposredno, ne da bi bila oškodovana družba, seveda družba nima prednosti.

12. Poostrene in izpopolnjene so tudi kazenske in disciplinske sankcije zoper člane organov, ki kršijo svojo dolžnost. V težjih primerih sme sodišče, če ne izreče izgube častnih pravic — kar sme po načrtu preko odredb kaz. zakonika — izreči, da obsojenec za določen čas, ne preko treh let, ne more biti član organov družbe z o. z. ali delniške družbe; ob povratu mora sodišče to stransko kazeno izreči za tri leta.

To bi bile glavne reforme, ki jih naš načrt namerava v onih delih zakona o družbah z o. z., s katerimi je urejeno ustanavljanje d. z o. z. in njihovo zunanje poslovanje. Enemu bodo morda preveč radikalne, drugemu premalo. Zaslužno delo stori, kdor opozori na pomanjkljivosti, nedoslednosti, protirečnosti, še večje oni, ki da novih misli. Prav naši slovenski pravniški in gospodarski krogi so v prvi vrsti pozvani, da svetujejo in kritikujejo, kajti poleg dalmatinskih imajo samo oni v naši kraljevini praktične skušnje z druž-

bami z o. z. Želeti bi tudi bilo, da se razmišlja o prevedbi sedanjega stanja v novo, o prehodnih določbah glede višine osnovne glavnice, osnovnega vložka, plačil z gotovino. Če dobimo najmanjšo osnovno glavnico 100.000 Din, bodo glede višine osnovne glavnice štiri petine naših družb v nasprotju z zakonom. Prehudo bi bilo, ako bi vse te morale preiti v likvidacijo, kajti gotovo je med njimi mnogo zdravih podjetij. Prav tako težko pa je pustiti jih pri miru, da dobrovoljno povišajo osnovno glavnico ali pa izginejo na en ali drug način. Morda bi se jim dal ne prekratek rok, da postopno povišajo svojo osnovno glavnico do najmanjšega zakonskega zneska ali se pretvorijo v družbo druge oblike, javno trgovinsko ali komanditno. Razmisliti bo treba, ali so v drugem primeru potrebne kake posebne določbe zaradi zaščite upnikov, v obeh primerih velja misliti na osvoboditev od taks. Razprava bo dosegla svoj namen, ako v teh in drugih primerih izzove čim več, čim tehtnejših mnenj. Dvojega seveda ne smemo pozabiti. Prvo je: Družba z o. z. je, kakor vse druge družbe trg. prava, del kapitalistične organizacije sodobnega gospodarstva, poleg tega je, da si se pri nas razvija v pravcu personalnih družb — kar je povsem pravilno in ustreza stremljenjem sodobnih zakonov in načrtov o družbah z o. z. —, k a p i t a l s k a d r u Ź b a. Kapitalistični sistem gospodarstva in kapitaliske družbe imajo svoje notranje, prirojene, imanentne, organske hibe. Kdor bi jih hotel povsem odpraviti, bi moral žrtvovati sam sistem. Ali s tem ne bi prišel iz Karibde v Skilo, je vprašanje zase, okoli katerega se danes bije usoden boj. Drugo pa je: i u r a v i g i l a n t i b u s s c r i p t a s u n t. Zakon ne more več nego odpirati oči, nikogar ne more prisiliti, da gleda, še manj, da vidi. Očitkov, da zakon ni dober, se ne bomo rešili niti z najvestnejšim delom. Zlasti se bo vedno našel kdo, ki bo z a k o n u podtikal s v o j o človeško slabost. To nas ne sme oplahiti. Kar moremo, moramo storiti vzajemno, praktiki in teoretiki, kajti theoria sine praxi currus sine axi, praxis sine theoria currus sine auriga.

Književna poročila.

Dr. Taranovski Teodor: Uvod u istoriju slovenskih prava. Drugo preradjeno i dopunjeno izdanje. Beograd, Geca Kon. 1933. Strani: IX+260.

Po desetih letih, odkar je T a r a n o v s k i, univerzitetni profesor, od 1. 1932. tudi redni član Akademije znanosti v Beogradu, obelodanil prvo izdanje knjige o uvodu v zgodovino slovanskih prav, je prišla druga